

HRVATSKA U NEČEMU IPAK PRVA IVO ŠLAUS, IZABRAN ZA PREDSDJEDNIKA SVJETSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UČESNIKOM U PROMETU ČOVJEČANSTVA, POTREBI RJEŠAVANJA PROBLEMA NEZAPOSLENOSTI, ALI I NESV

ČOVJEK JE ŠTE - zato nas čeka novo veliko

Doduše, čovjek je i najbriljantnije stvorenje na zemlji, ali sada se upleo u prirodni proces koji je vodio u novo ledeno doba. Umjesto toga, imat ćemo dizanje temperature u sljedećim desetljećima za dva do pet Celzijevih stupnjeva, a za toliko metara će se dignuti i razina mora

PIŠE **MARIJANA CVRILA**
 SNIMIO **DRAGO SOPTA** / CROPIX

Domaću i inozemnu javnost ovih je dana obišla vijest da je hrvatski akademik Ivo Šlaus, rođeni Splitsanin, ugledni fizičar s međunarodnom reputacijom sa zagrebačkoga Instituta Rudera Boškovića, izabran za predsjednika Svjetske akademije umjetnosti i znanosti (SAUZ).

Time je ujedno ispisana povijest: Hrvatska, Zagreb i IRB prvi put su sjedišta te institucije "stare" 52 godine, među čijim je osnivačima i jedan Albert Einstein. Zanimljivo je da su akademik Šlaus te aktualni predsjednik RH Ivo Josipović do 2005. godine i skupštine Svjetske akademije u Zagrebu bili jedini hrvatski članovi SAUZ-a koja danas broji 600 uglednika iz različitih područja ljudskog djelovanja.

Članovi dolaze iz 86 zemalja sa svih kontinenata, među kojima i desetak iz Hrvatske.

Vašim imenovanjem šira je domaća javnost prvi put čula za Svjetsku akademiju. Što su konkretno ciljevi SAUZ-a, kako biste predstavili njezin rad i otkad ste njezin član?

- Član sam od 1994. godine, a već godinu dana kasnije predložio sam da akademija primi sadašnjeg predsjednika Josipovića, tada mladog docenta s doktoratom. Akademija je tek bila uvela kategoriju "mladi član" i on je bio jedan od prvih koje smo predložili.

Zemlja je ipak samo jedna

Što se tiče početaka, treba reći kako je istovremeno s globalizacijom svijeta, koja je danas nedvojbeno, rasla i svijest o tome da nam nije svejedno što se događa primjerice u Sjevernoj Americi ili Koreji.

Naznake su se vidjele već nakon Drugoga svjetskog rata kada je postajalo sve jasnije da živimo na jednoj jedinjoj Zemlji i da je moramo iskoristiti

najbolje što možemo.

Zato su se okupili ljudi poput Alberta Einsteina, Roberta Oppenheimera, Josepha Rotblata, Johna Boyda Orra i drugih. Glavni cilj i poruka akademije je znanost u službi čovječanstva, u službi rješavanja problema s kojima je čovječanstvo suočeno.

Činjenica je da su nažalost svi problemi s kojima se čovječanstvo suočava međusobno povezani i nije moguće, primjerice, rješavati problem niske zaposlenosti, a istovremeno barem djelomično ne povećavati BDP. Može li znanost pomoći i u kojoj mjeri, nemamo stopostotan odgovor.

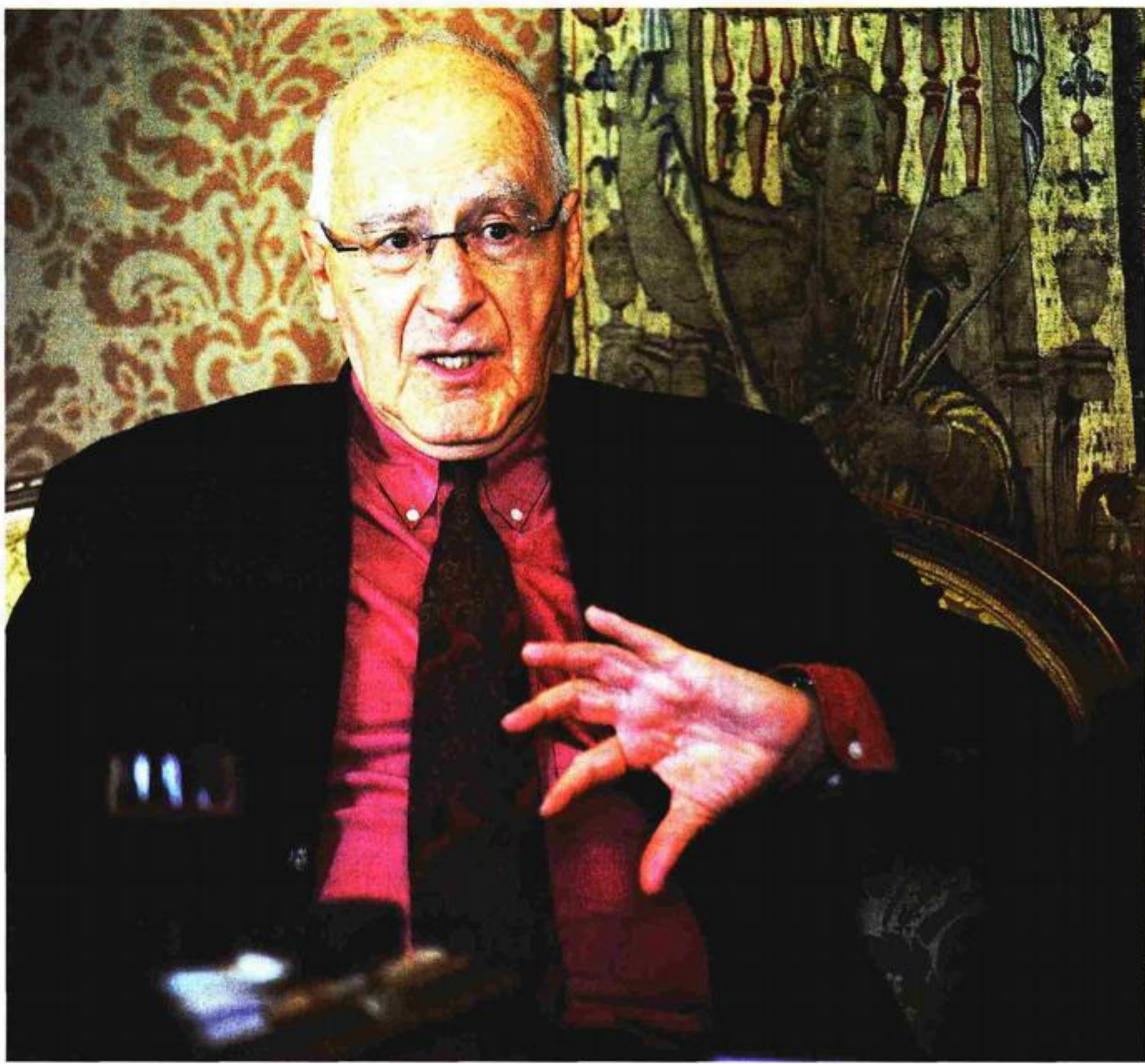
Jedino što znamo jest da je od svih ljudskih djelatnosti znanost kroz čitavu povijest bila najuspješnija i da je čovječanstvu donijela napredak.

Znači li to da akademija daje konkretne smjernice, analize, programe i projekte pomoći?

- Apsolutno. Akademija uvijek pokušava dati odgovore na neka općedruštvena pitanja s kojima je čovječanstvo trenutačno suočeno. Jedan od tih problema danas je ekonomska i socijalna kriza.

Krizu, među ostalim, mjerimo nečim što se zove BDP. No, čak i onima koji su ga uveli 30-ih godina prošlog stoljeća bilo je jasno da BDP nije dobro mjerilo. Jedna od njih, koja se tiče svih, je pitanje povećanja zaposljivosti.

Među idejama je i ona kolege iz Belgije vezano uz situaciju u Grčkoj i općenito za zemlje pogođene eurokrozom. Riječ je o ideji uvođenja takozvanog "komplementarnog

novca". O čemu je riječ?

Najjednostavnije, to je svaki onaj "novac" koji dobivate kada, primjerice, u nekom trgovačkom lancu prikupljate točkice i bodove, ili ako često putujete avionom pa dobivate besplatne milje. Kada skupite dovoljno bodova, onda sljedeću uslugu "plaćate" tim prikupljenim "točkicama".

Grčka sad ima euro. No, što bi bilo kada bi paralelno vratili drahmu i uveli mogućnost kupovine i u eurima i za drahmu, dakako ne svega? U svakom slučaju, tema kojima se bavi akademija je puno. Pitanja sukoba i to na nekoliko razina, uključu-

jući uporabu oružja za masovno uništenje, iz fizike to je svakako problem nuklearne energije.

Svijet zasad nije imao većih konfrontacija vezanih uz vođu, ali nije isključeno da će imati.

Praksa je da je sjedište akademije u onom gradu i zemlji iz koje dolazi njezin predsjednik. Što to konkretno znači za našu zemlju i za IRB?

Stiže nam svjetska pamet

- U moru loših vijesti koje neprestano slušamo, eto jedne dobre za Hrvatsku. Prije svega, to može biti poticaj mladim ljudima da se bave znanosti, a našim znanstvenicima i institucijama daje mogućnost uključivanja u aktivnosti Svjetske akademije.

Tu je i mogućnost umrežavanja, stvaranje mreže znanstvenika i na osobnoj i institucionalnoj razini.

U Hrvatsku i regiju u iduće dvije godine, koliko traje moj mandat, dolazit će članovi akademije, primjerice, na proslavu

Bošković kao katolik

•• Kako komentirate izjavu srbijanskog predsjednika Borisa Tadića da je Ruđer Bošković bio "Srbin katoličke vjere"?

- Prije svega izjavom danom u dnevno-političke svrhe, radi pridobivanja glasača. Kada bi se pitalo Boškovića, vjerujem da bi za sebe rekao da je - Dubrovčanin. Svojedobno je uzeo francusko državljanstvo

da bi vodio institut francuske mornarice, ali je bio i dubrovački špijun. Bez dvojbi, on je apsolutno katolik, bio je vrlo, vrlo osjetljiv na to, zbog toga se svađao sa svojim prijateljima fizičarima iz Engleske, inzistirajući na svome katoličkom određenju i vrijednostima. Druga njegova bitna odrednica je da je bio jezuit. Tadićeva je izjava zanimljiva u kontekstu tema kojima se bavi akademija, a to je pitanje upravljanja i politike, odnosno krize u demokraciji. Očito da demokracija ima nedostataka kad se na ovakve štosove love birači. To pokazuje da je nešto trulo.

Po mom mišljenju ravnateljica Instituta Ruđer Bošković Danica Ramljak svoj posao radi uglavnom dobro. Ali, kada ste ravnatelj morate nekome stati na žulj.

IANOSTI I UMJETNOSTI, O ZNANOSTI KAO GLAVNOM
 AKIDAŠNJIM VREMENSKIM EKSTREMIMA:

TOČINA

o zatopljenje

40. godišnjice osnivanja Interuniverzitetskog centra u Dubrovniku.

Je li moguće da se akademija bavi, recimo to tako, regionalnim temama neke zemlje? Kao rođeni Splitsanin hoćete li oči svjetskih znanstvenika usmjeriti prema Dalmaciji?

- Kao što znate još je predsjednik prije nekog vremena istaknuo ideju Mediteranske unije i vrlo važne uloge Mediterana.

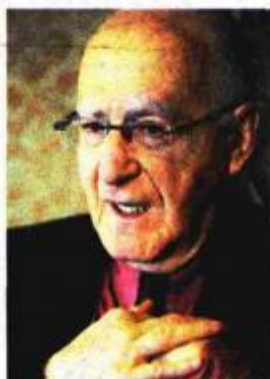
Kada govorimo o mediteranskoj orijentaciji možemo reći da je cijela Hrvatska Mediteran, ali ipak su Dalmacija i Split nešto više Mediteran nego je to Zagreb.

U Odjelu za jugoistočnu Europu od samog početka moji su zamjenici bili **Orio Giarini**, Talijan, i **Agni Vlavianos**, Grkinja, a odjel obuhvaća zemlje od Cipra i Turske, do Malte, Italije, Austrije, Mađarske i nas između.

A sada odgovor na vaše pitanje: bez daljnjeg, očekujem da u Dalmaciji ostvarimo suradnju

BIOGRAFIJA
 I POVEZANOST
 SA SPLITOM:

Po pradjedu - Slavičeva ulica u Splitu

•• Akademik Šlaus rođen je 1931. godine u Splitu, odakle se s obitelji seli u Dubrovnik gdje pohađa osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirao je i doktorirao na PMF-u u Zagrebu. Bavi se istraživanjima u nuklearnoj i medicinskoj fizici, fizici čestica i znanosti o znanosti. Od 1954. radi na Institutu Ruđera Boškovića u Zagrebu, gdje je od 2005. godine profesor emeritus. U iznimno bogatoj biografiji treba istaknuti kako je predavao na američkim sveučilištima UCLA, Georgetown i Duke University, član je Rimskog kluba, Pugwash pokreta, dekan Dag Hammarskjöld Visoke škole za međunarodne odnose i diplomaciju u Zagrebu, predsjednik Međunarodnog centra za održivi razvoj, Ljubljana, dobitnik nagrada Ruđera Boškovića i državne nagrade za životno djelo, autor 369 publikacija: - Kao što ste napisali, ja sam fetivi Splitsanin, otac i majka su rođeni u Splitu. Djed je bio jedan od prvih direktora Instituta za jadranske kulture. Jedna od prvih čestitki koje sam dobio kada sam izabran za predsjednika akademije, bila je ona direktora toga instituta dr. Slavka Perice - kaže akademik Šlaus. Također, Slavičeva ulica u Splitu dobila je ime po njegovu pradjedu.

na nekoliko razina. Mi već sad imamo odličnu skupinu fizičara iz Splita koja radi na CERN-u i u kojoj su dr. **Ivica Puljak**, dr. **Nikola Godinović**, dr. **Željko Antunović** i ostali i koja je jedna od naših najboljih skupina. Odlično rade i u Rijeci gdje imamo također vrhunskih fizičara.

Oduvijek sam bio zagovornik da Hrvatska ima što veći broj sveučilišta, a uz našu obalu danas na sreću postoje ona u Puli, Rijeci, Zadru, Splitu i Dubrovniku, s kojima akademija također može ostvariti suradnju. Svakako, tu je i mogućnost povezivanja s MEDILS-om, naši su članovi i profesor Radman i dr. Đikić.

Vaši kolege fizičari, poput akademika Vladimira Paara, bave se problematikom ledenog doba. Kako vi gledate na ovu snježnu neveru koja je zadesila Split i Dalmaciju? Slijedi li nam doista ledeno doba ili, pak, globalno zatopljenje?

- Akademik Paar bio je moj student i to jedan od najboljih, ali moramo pojasniti neke stvari.

Najbolje prognoze i teorije ledenih doba dao je klimatolog **Milutin Milanković**, rođen u Hrvatskoj u Dalju, kasnije potpredsjednik Srpske akademije.

Milanković je objasnio klimatske promjene i predskazao kada dolaze ledena doba, a njegovi izračuni, koji se temelje na Newtonu, točno se slažu s podacima. On je o tome pisao još 30-ih, 40-ih godina prošlog stoljeća. Doista, idemo prema ledenom dobu, ali taj ciklus je na skali od deset tisuća godina.

Adio Sejšeli i Bahami

Moderni je čovjek odnosom prema okolišu i prirodi poremetio taj trend. Temperatura će sljedećih desetljeća, zbog čovjekova utjecaja, ugljikova dioksida i ostalih stakleničkih plinova te zagađenja, porasti za dva do pet stupnjeva. Tope se ledenjaci, a razina mora dići će se dva do pet metara.

Žrtve tih promjena bit će otoci poput Sejšela ili Bahama, koji mogu biti potopljeni.

Ovo što se dogodilo Dalmaciji stoga nije ništa čudno i toga će biti sve češće. Katastrofe na Jadranu ovisit će o tome koliko će biti zatopljenje i koliko će porasti razina mora.

Dakle, možemo reći da prirodno idemo prema ledenom dobu, ali zbog čovjekove intervencije u okoliš istovremeno očekujemo zatopljenja.

Drugim riječima, čekaju nas ekstremne pojave: s jedne strane velike hladnoće, a s druge ekstremne vrućine. Čovjek je doista najveća štetočina, ali također i najblijantnije stvorenje na zemlji.